

# mišljenja i komentari

## Sukobi

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Otvorih televizor. U emisiji "2 u 2" voditelj se čudi kako njegov su-govornik, bivši zaštitar a sada vlasnik zaštitarske tvrtke ima, štono se kaže, kriminalnu prošlost (i još tvrdi da nije kriminalac!). Veli da je u tučnjavi nekom čovjeku pomaknuo nosnu kost. Kako takav čovjek može štiti zakon? Bože moj, mislim da si ja, pa zar se takvim poslom, tjelohraniteljskim, bave školnici, bebe i mamine maze? Zar ću svoj život staviti u ruke čovjeka koji će triput promisliti prije nego će nekoga udariti, a kad na njega kakav klip anasrne nožem, uzet će *time out* da razmisli je li napad nožem s oštricom od četiri centimetra krivično djelo za koje je predviđena kazna oduzimanja slobode na više od pet godina – pa može na napadača potegnuti pištolj?

Naše se društvo gnjuša nasilja. Nedo bog da učitelj povuče učenika za uho ili da netko nekome opali šamar. Ako pijani muž mlati svoju zakonitu ženu, žena ne smije vikati (osim tiho, u četiri zida), jer ako jako viče susjedi će pozvati policiju, pa će ženu privesti zbog narušavanja javnog reda i mira.

Ako kažem da je naše društvo dvolično, nisam rekao ništa novo. No pitanje je kako je i zašto dvolično. Dvolično je na demokratski način. Dvolično je zbog demokracije.

Samo u nedemokratskom društvu nema sukoba. Svi misle isto – ili se prave da misle isto. Neki zapovjednik njemačke podmornice nije mogao nikako razumjeti kako njegov mornar može smatrati rat besmislenim (pa je samo zbog toga pobjegao s broda). U sovjetskoj Rusiji disidenti su završavali na psihijatriji – jer samo ljudi ljudi mogu ne misliti dobro o komunističkoj utopiji. Neki se čovjek iz naroda snebio kad sam mu iznio svoje mišljenje o politici, jer "mi mali ljudi ne možemo imati svoje mišljenje".

Kako je u politici tako je i na poslu. Šefica nije mogla doći k sebi kada je njezina suradnica, mlada grafička dizajnerica odbila nalog ravnateljice da riješi naslovnice knjige o papi u crvenoj boji (dobro da nije inzistirala i na crvenoj zvijezdi!). Mladi je veterinar morao – na silu – poslušati svoga voditelja (liječnika!) i hraniti ribe u pokusu krivom hranom. (Zbog te i takve hrane sve su ribe pocrkale, ali zbog toga voditelju nije pala ni vlas s glave.) Ili drugi primjer. Krajnje nesposoban znanstvenik postao je po inerciji nasljednikom svoga voditelja, pa sada svome bivšem šefu (koji je u mirovini) zadnje – bez ikakve zle namjere – tako glupe radne zadatke da i znanstveni novak, koji je u grupi, ne može doći k sebi od prepasti.

*Tko drugačije kaže  
taj kleveće i laže  
i našu osjetit će pest!  
(partizanska)*

A bivši voditelj, znanstvenik svjetskoga glasa šuti i trpi – jer šutnja je zlato.

Šutnja je zlato. Jer ne smiješ reći što misliš. Onda si bundžija i nasilnik ili u najboljem slučaju umišljena budala. Ako se s nekim ne slažeš, odmah ti kažu da se svađaš, štoviše da si svadljivac. A problem je u tome da naši ljudi nisu navikli da ih se kritizira, pa sve što se o njihovu radu ne kaže u seperlativu vide kao napad na svoju profesiju, svoj poslovni ugled i svoju osobu. Nakon što je pročitao moju polemiku o jeziku s nekim našim znanstvenikom, kolega – koji tog znanstvenika jako dobro poznaje – ispričao mi je (valjda da me podrži!) najgore stvari iz života moga oponenta, štoviše saznao mnogo toga i iz galantnog života njegove gospođe supruge (a ja nikad nisam upoznao ni gospođu ni gospodina). S nekim se ne slagati znači mrziti ga i prezirati. Znači svađati se. A kad se dvojica svađaju, treći se ne treba miješati (jer će dobiti po glavi). Zato su naši ravnatelji slika i prilika krizantema.\*

Suradnik predao ravnatelju neke naše ustanove podeblji izvještaj koji ravnatelj potom dade meni da ga hitno (jer pritišću rokovi) pročitam i doradim. Otvorila prve tri stranice. Pišu same gluposti. Otvorih četvrtu – prazna, otvorih petu – prazna... i tako do pedesete. Napišem pismeni izvještaj ravnatelju iz koga jasno proizlazi da je dotični podnesak izvješće samo po naslovu. A krizantema šuti. Onda se obratih (ne)piscu toga izvještaja. Kaže da nije mogao napisati izvještaj jer mu nisam dao ono što nije ni tražio. Onda poludim, pa ga pošaljem u rodno mjesto. Ispadoh divljak. A krizantema šuti, pa šuti. Ne želi se miješati.

I tako to traje i traje. Normalno razmjenjivanje mišljenja, rasprave koje u zdravoj radnoj sredini stimuliraju suradnike i unapređuju posao u nas se pretvaraju u razmirice, svađe, sukobe i uvrede sva-ke vrste. To je zato jer ljudi u nas ne znaju argumentirano kritizirati i još više – razložne zamjerke bez ljutnje prihvaćeni. Zato što nemaju – kako se to danas voli reći – demokratske kulture.

\* Tu ne mislim na krizantemu kao na grobni ukras, nego na krizantemu kao na japanski carski cvijet ("kaže krizantema", znači Japancu isto što i "rekao je mikado"). Japanski carevi sjede na prijestolju već dva tisućljeća zato što znaju šutjeti i puštati svoje podanike da rade što ih je volja. "Mislim da sada sve razumijem" bilo je sve što je rekao Hirohito na povijesnoj sjednici krunskoga vijeća kada je odobren napad na Pearl Harbour.